

Samenwerkingsagenda Regio West-Brabant & Provincie Noord-Brabant

Samenwerken aan een krachtige regio

**Met duurzame innovatiekracht,
sterke steden en een vitaal platteland**

18 december 2020

Inhoudsopgave

1. Samen aan de slag	3
1.1 Ambitie	
1.2 Eigenaarschap en samenwerking met diverse partners	
1.3 Uitgangspunten	
2. Het gezamenlijk perspectief	5
3. Topprioriteit: versterking innovatiekracht topsectoren	7
3.1 Versterken clusters topsectoren en campusontwikkeling en fieldlabs	
3.2 Investeren in toekomstbestendige bedrijventerreinen en werklocaties	
3.3 Versterken van circulaire en biobased economie	
3.4 Realiseren van hub voor vernieuwend ondernemerschap	
4. Topprioriteit: versterking agglomeratiekracht	9
4.1 Stedelijke schaa sprong	
4.2 Symbiose van sterke steden en een vitaal platteland	
4.3 Schaa sprong en gebiedsgerichte aanpak mobiliteit	
5. Versnellen, versterken en bestendigen van ingezette koers	11
5.1 Vitaal platteland	
5.2 Mobiliteit	
5.3 Bedrijventerreinen en werklocaties	
5.4 Vrijetijdseconomie	
5.5 Arbeidsmigranten	
5.6 Energietransitie	
5.7 Klimaatadaptatie	
5.8 Arbeidsmarkt	

1. Samen aan de slag

1.1 Ambitie

West-Brabant timmert hard aan de weg en heeft alles in zich om een krachtige en aantrekkelijke regio te zijn. Waar Brabanders met trots en plezier leven en werken. Waar groei en duurzaamheid samengaan. Als hub voor vernieuwend ondernemerschap¹. Een regio die excelleert in het toepassen van innovatieve technologieën en vooroploopt in de transitie naar verantwoorde, circulaire productie en distributie. Met een veelzijdig mkb dat wil groeien en innoveren en een economie die sterk is in agrofood en biobased, logistiek, maintenance én creatieve dienstverlening.

Hierbij past ook groei van het aantal woningen, voorzieningen en het aantal inwoners. En behoud van de vitaliteit van het platteland.

Provincie Noord-Brabant en de (samenwerkende overheden uit) regio West-Brabant delen deze ambitie. Als gezamenlijke overheden investeren we in de randvoorwaarden en de uitvoeringskracht en versterken we de structuur van het woon-, werk- en leefklimaat van West-Brabant.

1.2 Eigenaarschap en samenwerking

We² - de samenwerkende gemeenten in regio West-Brabant, RWB, provincie en waterschappen³ - zetten onze ambitie om in concrete afspraken voor samenwerking. Daarom hebben wij deze samenwerkingsagenda⁴ opgesteld. Met deze samenwerkingsagenda verbinden we de bestaande agenda's van provincie en RWB.

Om de kracht van de regio te versterken is gezamenlijke inzet van verschillende partijen nodig. Dat geldt onder meer voor REWIN als uitvoeringsorganisatie van Economic Board West-Brabant (EBWB), ondernemers, onderwijsinstellingen en inwoners.

Bij het realiseren van de ambities zijn ook Rijk en Europa nodig om een aantal doelstellingen te realiseren. Waar noodzakelijk en mogelijk bundelen regio en provincie de krachten richting het Rijk.

1.3 Uitgangspunten

We maken afspraken over acties, het delen van kennis en het versterken van uitvoeringskracht om onze gezamenlijke ambitie te bereiken. Uitgangspunt hierbij is dat we focussen op:

- Opgaven die juist een gezamenlijke aanpak eisen en waarbij we het verschil kunnen maken.
- Het –met extra inspanning- oppakken van majeure integrale ontwikkelingen met focus op versterking van innovatie- en agglomeratiekracht.
- Resultaten in de komende 1,5 tot 2,5 jaar, passend bij onze ambities voor de lange termijn.

¹ Titel Economische agenda West-Brabant van de Economic Board West-Brabant (EBWB)

² Overal waar we is gebruikt in het document gaat het over deze partijen.

³ als 'mede-eigenaar' van thema's als water, klimaatadaptatie, natuur en energie

⁴ Deze samenwerkingsagenda vormt ook de basis voor de regionale omgevingsagenda, die in het verlengde van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en de provinciale omgevingsvisie (POVI) in 2021 wordt opgesteld.

Intentieafspraken

De samenwerkingsagenda is gericht op intentieafspraken. We gaan dit realiseren door onze krachten te bundelen en onze begrotingen en programma's zoveel mogelijk op elkaar aan te laten sluiten. De bestaande begrotingen en capaciteit van gemeenten, provincie en waterschappen zijn daarin het vertrekpunt. Maar die begrotingen willen we maximaal bundelen en inzetten om hiermee ook creatief te zoeken naar extra middelen, onder andere door gezamenlijk richting Rijk en EU op te trekken. Het recente succes rondom de toekenning van 58,5 miljoen euro via het Just Transition Fund voor de groene chemie en energietransitie in West-Brabant/Moerdijk is daar al een mooi voorbeeld van. Maar ook de middelen die provincie en Rijk beschikbaar stellen voor corona-herstel, bieden mogelijkheden om hierin met focus vanuit deze agenda goede keuzes in te maken en kansen te benutten. Zoals het Groeifonds van het Rijk of de corona-investeringsagenda van de provincie. We trekken de komende jaren intensief samen op in de besteding van deze middelen.

De Samenwerkingsafspraken rond de topprioriteiten concretiseren we in januari 2021 vanuit de bestaande 'tafels': de kopgroepen Sterke Steden en Vitaal Platteland en de kopgroepen Circulaire Economie en Bedrijfsterreinen. Hierbij worden de inhoudelijke afspraken uit deze agenda – onder verantwoordelijkheid van de kopgroep-trekkers en betrokken gedeputeerden – uitgewerkt, inclusief een beschrijving van bijbehorende organisatorische en financiële arrangementen.

Verantwoordelijkheid en rapportage

Elke afspraak kent een bestuurlijke en ambtelijke eindverantwoordelijke. Over de voortgang wordt tijdens de halfjaarlijkse ontwikkeldagen gerapporteerd.

We gaan uit van bestaande agenda's en kaders, waaronder:

- [Economische Agenda West-Brabant](#)
"Hub voor vernieuwend ondernemerschap", EBWB
- [RWB Actieprogramma 2019-2023](#)
"Werken aan een Krachtige regio"
- [Bestuursakkoord Noord-Brabant](#)
"Samen, slagvaardig en slim: ons Brabant"
- [Beleidskader Economie 2030, provincie Noord-Brabant](#)
- [Koers Mobiliteit, provincie Noord-Brabant](#)
- [Programma "Makes and moves" voor de Regio Deal](#)
- [NOVI](#), Min BZK
- [Omgevingsvisie provincie Noord-Brabant](#)
- [Panorama West-Brabant](#) (als inspiratiebron)
- Mobiliteitsagenda West-Brabant (in ontwikkeling).
- Regionale Investerings Agenda's (in ontwikkeling)
- [Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050](#)

De samenwerking in West-Brabant is sterk en zorgt voor dynamiek. Denk aan de succesvolle Regio Deal, de goede samenwerking op het gebied van arbeidsmarktbeleid en economie, het proces rondom de RES, de nieuwe OV-concessie, Sterke steden en vitaal platteland en de samenwerkingsagenda Mobiliteit.

Waarom dan toch nog deze samenwerkingsagenda?

De grote ambities en opgaven waar de regio voor staat kunnen alleen bereikt worden door nog meer samen te werken. Tussen dossiers, tussen gebiedscoalities, tussen overheden, onderwijs en ondernemers en tussen de verschillende overheden. In deze samenwerkingsagenda kiezen we voor overkoepelende prioriteiten: duurzame innovatie in de topsectoren en duurzame groei en verstedelijking in harmonie met een vitaal platteland. Hiermee versterken we samen de kracht, identiteit en trots van de regio.

De voorbereidingen van deze agenda hebben al geleid tot energieke samenwerking, synergie op inhoud en het versterken van onze netwerken.

2. Het gezamenlijk perspectief

Samenwerken aan een krachtige regio

Met duurzame innovatiekracht,
sterke steden en een vitaal platteland

Regio West-Brabant in 2030

West-Brabant heeft op het gebied van economie, duurzaamheid en innovatie gebruik gemaakt van de gunstige ligging en beschikbare ruimte in de corridor Rotterdam-Antwerpen. Al lang aanwezige kwaliteiten benutten we en we spelen actief in op de noodzakelijke transitie. De nabijheid van stad en platteland versterken elkaar, zoals op het gebied van landbouw en voedselvoorziening.

Aan deze ‘Poort van Europa’ zijn bedrijven uit traditionele sectoren op het gebied van agrofood, (maak)industrie en logistiek omgevormd tot voorlopers op het gebied van circulaire en digitale economie.

Dat is gelukt door onderling écht samen te werken.

Ook is gestart met de bouw van nieuwe woningen in en rond de steden én stedelijke transformatie. Mede door corona is de interesse om te wonen en werken in West-Brabant gegroeid, door het aantrekkelijke landschap en karakteristieke steden en dorpen, net buiten de Randstad.

Door de gunstige ligging en het aantrekkelijke woon-, werk- en leefklimaat profiteert regio West-Brabant hiervan en draagt ze bij aan de woningbouwopgave.

West-Brabant een krachtige regio

West-Brabant wil een aantrekkelijke en krachtige regio blijven. We spelen hierbij in op veranderingen en ontwikkelingen, zoals het tekort aan woningen, circulaire economie, energie- en landbouwtransitie, digitalisering en dataficering. We zien de wederzijdse relatie tussen de economische groei en de kwaliteit van stad en land. We staan voor integrale en gebiedsgerichte opgaven. De sleutel hiervoor zit in de combinatie van de economische groei op de sterke sectoren en het versterken van de agglomeratiekracht en omgevingskwaliteit. Hiermee vergroten we welvaart en welzijn van de inwoners, werknemers en studenten.

Versterken innovatiekracht

Voor economische groei in de toekomst is de gezamenlijke inspanning van de triple helix, overheid, bedrijfsleven en onderwijs/kennisinstelling noodzakelijk. We stimuleren het vestigingsklimaat en helpen om innovatie ecosystemen krachtiger te organiseren rondom innovaties die bijdragen aan de maatschappelijke opgaven. De nadruk ligt daarbij op het verder versterken van de innovatiekracht in de clusters waarin West-Brabant al sterk is: agrofood, biobased, logistiek en maintenance. De verbinding met de creatieve dienstverlening en digitaliseringsagenda van de provincie zullen hierbij als rode draad in alle clusters worden opgenomen. Deze innovatiekracht ontsluiten we door vanuit onze clusters te participeren in de provinciale innovatiecoalities en daarmee de maatschappelijke missies van het Rijk en de EU.

Versterken agglomeratiekracht

Versterken van de agglomeratiekracht stelt hoge eisen aan de kwaliteit van de woon- en werkomgeving, het voorzieningenniveau en de bereikbaarheid van en binnen de regio. Met een goede balans tussen gebouwde omgeving en open landschappen, tussen natuur en cultuur en tussen land en water. En daarnaast zijn voor de steden en het platteland ook de kwaliteit van de leefomgeving, circulaire landbouw, energietransitie en klimaatadaptatie van belang. Bovendien moeten stad en platteland goed (digitaal) bereikbaar zijn voor goederen en personen. Dat vraagt om gezamenlijke afspraken en goed op elkaar afgestemde acties van veel partijen.

Topprioriteiten

In de agenda leggen we daarom de relatie tussen de verschillende samenhangende thema's en gebieden. Want economische groei, bouw van woningen, bedrijventerreinen/werklocaties, natuurontwikkeling, landbouw, recreatie, energie en klimaat doen alle een beroep op de schaarse ruimte. Dit vraagt dus om keuzes, prioritering en verbinding. We kiezen in deze agenda voor de topprioriteiten: versterken van innovatiekracht en agglomeratiekracht. Indirect versterken we hiermee ook de andere opgaven van het gebied.

Feiten & Cijfers

Inwoners
725.000

Aantal banen
326.000

Studenten
23.000

Aantal vestigingen
61.000

Aantal gemeenten
16

Logistieke hotspot
van Nederland

Toegevoegde waarde alle sectoren
€29 miljard

6e regio
van Nederland
qua toegevoegde
waarde

Topsectoren

- agrofood/biobased
- logistiek
- hightech maintenance
- creatieve dienstverlening

3. Topprioriteit: versterking innovatiekracht topsectoren West-Brabant

De eerste topprioriteit is het versterken van de innovatiekracht van de sterke clusters in West-Brabant. Daardoor borgen en versterken we de concurrentiekracht en werkgelegenheid van ons bedrijfsleven in de verschillende maatschappelijke transities. We stimuleren en faciliteren de innovatiekracht van de clusters en campusontwikkelingen die daarbij horen.

Wat gaan we doen?

Om de goede economische positie van vandaag in de toekomst te behouden en te versterken, werken de triple helix partijen, overheid, bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen nauw samen. Als overheden zorgen we voor de invulling van de randvoorwaarden en stimuleren en faciliteren we onze partners om zich te ontwikkelen.

3.1 Versterken clusters topsectoren en campusontwikkeling en fieldlabs

Met een krachtig en breed partnerschap kunnen we de transities maximaal stimuleren en mogelijk maken. Om het innovatieve, economisch en duurzaam ecosysteem rond de topsectoren nog meer kracht bij te zetten, is versterkte inzet op randvoorwaarden voor transities die zorgen voor vernieuwing en crossovers essentieel.

Dit doen we via innovatiecoalities. Zo sluiten we aan op de missies en financieringsmogelijkheden van het Rijk en de EU. Hiervoor heeft de regio al veel in huis: we maken afspraken over werklocaties, pilotomgevingen en kenniscentra. We vinden de samenwerking belangrijk binnen en tussen de topsectoren en de partners van bedrijfsleven, mbo- en hbo-onderwijs en overheid, ook door campusontwikkelingen en fieldlabs. Campussen zijn hierbij de 'brandpunten' van ondernemerschap, kennis en innovatie. We willen creatieve dienstverlening stimuleren onder andere via Startup ondersteuning.

Wat spreken we af?

1. Medio 2021 bepalen we welke clusters en locaties we prioriteit geven. De analyses in het kader van de bedrijventerreinenstrategie en de REA kunnen hier ook richting aan geven. We inventariseren wat op die plekken nodig is en waar we gaan (organiseren op) investeren. Aansluitend op de innovatiecoalities bij de provincie.
2. We dragen bij aan de ondersteuning van startups en scale-ups zodat deze de ruimte krijgen die nodig is volwassen te worden en daarmee bij te dragen aan groei en vernieuwing voor de hele regio. Denk hierbij onder andere aan de ontwikkeling van B'wise Accelerator Breda – als broedplaats waar - regionale- startups en scale-ups de ondersteuning en ruimte krijgen die nodig is volwassen te worden en daarmee bij te dragen aan groei en vernieuwing voor de hele regio. Ook bijvoorbeeld de BUas-campus in Breda kan een rol vervullen.
3. Via de Human Capital agenda en het uitvoeringsprogramma 'West-Brabant werkt met Talent' investeren we in een betere aansluiting tussen onderwijsaanbod en vraag van het bedrijfsleven. Alleen als voldoende arbeidskrachten en de juiste kennis aanwezig zijn, kunnen innovatie en verduurzaming succesvol plaatsvinden.

3.2 Investeren in toekomstbestendige bedrijventerreinen en werklocaties

Een goed ondernemings- en vestigingsklimaat vraagt om toekomstbestendige, duurzame clusters en bedrijventerreinen, die bijdragen aan economische vernieuwing, energietransitie, klimaatadaptatie etc. Focus ligt op doorontwikkeling van clusters voor de topsectoren agrofood en biobased, logistiek en hightech maintenance en versterking en verduurzaming van bedrijventerreinen met een strategische functie voor de regio.

Wat spreken we af?

- Medio 2021, voortbouwend op het Toekomstbeeld bedrijventerreinen en de programmeringsafspraken (zie par. 5.3), maken we afspraken over de investeringsagenda bedrijventerreinen West-Brabant.

3.3 Versterken van circulaire en biobased economie

We trekken samen op bij het ontwikkelen van een strategie en aanpak voor circulaire economie, die aansluit bij de kwaliteiten en opgaven van de regio. We zien kansen voor groene chemie: West-Brabant speelt een belangrijke rol bij de productie van grondstoffen voor de chemische industrie en biobased economie. Met Geertruidenberg en Moerdijk heeft de regio potentie door te groeien als energiehub.

Wat spreken we af?

- We (provincie en RWB) ontwikkelen medio 2021 een regionale aanpak voor circulaire economie met de intentie het vast te stellen provinciale uitvoeringsprogramma circulaire economie te versterken en ondersteunen. We zien kansen voor groene chemie in relatie tot de kracht van agro-food in de regio.

3.4 Realiseren van hub voor vernieuwend ondernemerschap

West-Brabant als hub voor vernieuwend ondernemerschap: daarmee erkennen we het belang van vernieuwing en innovatie. Voor de bedrijven in deze sectoren geldt dat het toepassen van nieuwe sleuteltechnologieën van levensbelang is. Deze sleuteltechnologieën zijn tevens noodzakelijk om oplossingen te vinden voor de maatschappelijke opgaven op het gebied van circulaire economie, landbouwtransitie en energietransitie. De nieuwe Europese stimuleringsprogramma's bieden tal van mogelijkheden voor (financiële) ondersteuning van kennisontwikkeling, innovaties en vernieuwend ondernemerschap op topsectoren agrofood & biobased (plantbased en eiwittransitie), maintenance, logistiek en creatieve dienstverlening.

Wat spreken we af?

1. We stimuleren de – missie gedreven – innovaties met voor West-Brabant essentiële sleuteltechnologieën zoals op het vlak van robotica en procesautomatisering (sensoren, Internet of Things), Artificial Intelligence en data, games en gamification en door als overheden hiervoor de randvoorwaarden te creëren.
2. We zetten gezamenlijk in op Europese fondsen en programma's voor transitieopgaven in West-Brabant. We trekken samen op in de voorbereiding en (organiseren op) cofinanciering van projectaanvragen bij Europese programma's, o.a. voor de landbouw- en energietransitie (waaronder agrofood en biobased) digitaliserings- en dataficeringsaanpak, circulaire economie en de Human Capital Agenda, waaronder de middelen uit het Just Transition Fund.

In West-Brabant is Haven- en industrieterrein Moerdijk (met vergroening van de chemie als een grote opgave) een factor van belang.

De bundeling van onderhoudsactiviteiten op Aviolanda Woensdrecht en het scheepsbouwcluster van Werkendam leveren een belangrijk bijdrage aan de maintenance-industrie.

De Green Chemistry Campus in Bergen op Zoom is aanjager van de biobased economy, en het versnellen van zorginnovaties wordt Brabantbreed uitgezet door het Care Innovation Center.

Uitdaging voor de regio is om de onderlinge samenhang van activiteiten te versterken. Toegepaste technologie en creativiteit wordt daarbij als overstijgend profiel verkend.

Onder deze vlag kunnen bedrijven in de logistiek en creatieve industrie hun toegevoegde waarde verder ontwikkelen en hun positie als belangrijke enablers voor de provinciale en nationale economie versterken.

Bron: provinciaal beleidskader Economie

4. Topprioriteit: versterking agglomeratiekracht

De tweede topprioriteit is het versterken van de agglomeratiekracht. We werken aan sterke steden en vitale dorpen, gevat in een groene setting én we organiseren een innovatief aantrekkelijk landelijk gebied met daarin unieke steden. Beide versterken elkaar als één regionaal ecosysteem. De verstedelijkingsstrategie Brabant draagt bij aan de nationale/Rijksopgave om in Nederland 1,1 miljoen woningen extra te bouwen. Om de gewenste groei te bereiken is het belangrijk oog te houden voor kwaliteit, duurzaamheid, een goede balans tussen gebouwde omgeving en open landschappen, tussen natuur, cultuur en tussen land en water.

4.1 Stedelijke schaalsprong

De doorontwikkeling van de vijf steden gebeurt vanuit de eigen kracht en het eigen profiel (conform het position paper) en richt zich vooral op stedelijke transformatie. We doen dat met aandacht voor het versterken van de omgevingskwaliteit, meer groen en meer klimaatbestendigheid door het vasthouden van regenwater, met maatregelen tegen wateroverlast en het verminderen van hittestress. Breda is de linking pin tussen de vijf West-Brabantse steden, de B5, de G4 en Antwerpen. Er is veel potentie om te groeien en hiermee een bijdrage te leveren aan de extra woningbouwopgave. Daarbij kiezen we voor kwaliteit.

Wat spreken we af?

1. We intensiveren de onderlinge samenwerking tussen de steden en tussen regio en provincie door gebruik van de platformrol van de kopgroep Sterke Steden. Hier agenderen en bespreken we vraagstukken over verstedelijking– op strategisch en tactisch niveau. De provincie neemt ook deel.
2. We investeren in binnenstedelijke transformatie. In de vijf sterke steden Bergen op Zoom, Breda, Etten-Leur, Oosterhout en Roosendaal wordt de komende jaren geïnvesteerd in de binnenstedelijke transformatie, zowel in de vijf unieke karakters als in de onderlinge complementariteit en samenhang met het omringende landelijk gebied en de kernen daarin. Hierdoor nemen kwaliteit en aantrekkelijkheid toe.
3. Hierbij maken we per stad een samenwerkingsovereenkomst, zoals met Breda en Bergen op Zoom eerder al afgesproken. Door als provincie hieraan een bijdrage te leveren (versnelling, kennis en kunde, medebekostiging, medezeggenschap), ontstaan er tal van kansen om langs die lijnen ook provinciale programmadoelen en ambities te realiseren. Hier bestaat de mogelijkheid om vanuit het investeringskrediet van het Ontwikkelingsbedrijf van de provincie bij te dragen aan de medebekostiging van projecten. De provincie stelt zich als doel om en met inzet van haar instrumenten te participeren ('mogelijk maken') in de planontwikkeling en uitvoering van ongeveer 10 tot 12 gebiedstransformaties in steden.

West-Brabant benut het potentieel van het ruimtelijk-economisch vestigingsklimaat. Steden en landelijk gebied vormen de basis. De uitgangspositie van West-Brabant is goed en heeft potentie. Het potentieel verzilveren betekent groei faciliteren.

We kiezen er voor de unieke kwaliteiten van steden en landelijk gebied te versterken en complementair te laten zijn aan elkaar. Door ieders unieke kwaliteiten te versterken gaan deze telkens op een hoger schaalniveau functioneren; ze bedienen namelijk een groter gebied.

Dit vliegwiel zorgt ervoor dat het ruimtelijk-economisch vestigingsklimaat in heel West-Brabant versterkt wordt en dát faciliteert ons vestigingsklimaat. En daarmee onze aantrekkelijkheid en de groei van onze economie, werkgelegenheid, inwoners en ruimtelijke kwaliteit - kortom onze brede welvaart -.

Het position paper Sterke Steden en de gebiedscoalities Vitaal Platteland geven hieraan in samenhang invulling. Daarin worden keuzen gemaakt.

Deze werken we begin 2021 uit in een samenhangende propositie die we vertalen naar de regionale omgevingsagenda en daarmee de omgevingsagenda Brabant - Limburg. Ze vormen daarmee ook een belangrijke onderdeel van de propositie voor agenda's met het Rijk en Europa.

Hierbij is het vizier vooral gericht op ontwikkelopgaven van (hoog)stedelijke centrummilieus en het herpositioneren en compacter maken van binnensteden in de B5 ⁵ en M7 ⁶.

4. We werken samen aan twee complementaire Regionale Investerings Agenda's (RIA's). De RIA Roosendaal-Bergen op Zoom en omgeving en de RIA Breda en omgeving. We steunen de aanpak van de RIA's Breda en Roosendaal-Bergen op Zoom als integraal instrument en versterken de uitvoeringskracht via de regionale aanpak sterke steden. Dit versterkt het ruimtelijk-economisch vestigingsklimaat en de omgevingskwaliteit van het hele gebied, de steden en de landelijke gemeenten in hun directe omgeving.
De doorontwikkeling van de Internationale Knoop Breda is een grote opgave die voor de hele regio essentieel is. Gezien de samenhangende ruimtelijk-economische en mobiliteitsopgaven verkennen we de Rijksbetrokkenheid hierbij. In dit kader spannen partijen zich gezamenlijk in om in 2021 met het Rijk afspraken te maken over een te starten onderzoek "Breda internationaal knooppunt".

4.2 Symbiose van sterke steden en een vitaal platteland

Versterking van de agglomeratiekracht van de regio betekent sterke steden én een vitaal en aantrekkelijk platteland. Beide versterken elkaar en we organiseren dit in samenhang. Want een schone, gezonde en veilige leefomgeving is essentieel voor een goed vestigingsklimaat, de leefbaarheid en een sterke economie. Om de gewenste groei te bereiken is het belangrijk oog te houden voor kwaliteit, een goede balans tussen gebouwde omgeving en open landschappen, tussen natuur en cultuur, tussen land en water en de landbouwtransitie.

Wat spreken we af?

1. We werken met gebiedscoalities waarbij we, via een gebiedsgerichte aanpak, de ruimtelijk-economische ontwikkeling als onderdeel van de stapeling met andere opgaven goed willen organiseren. De steden en dorpen in het vitale platteland gaan mee in deze ontwikkeling en bieden eigen woon- en werkmilieus waarmee sterke steden en vitaal platteland elkaar versterken.
2. Via deze gebiedscoalities organiseren we concreet op de verdere ontwikkeling van het landelijk gebied in het licht van de belangrijke transitie, rond bijvoorbeeld landbouw, energie en klimaat, stikstof, natuur en water. We zien daarbij de innovatieve doorontwikkeling van de economische topsectoren als vliegwielen. De doorontwikkeling faciliteren we vanuit de ruimtelijk-economische randvoorwaarden.
3. Via gebiedscoalities sturen we op de complementariteit van stad en platteland - ook via de RIA's - zodat beide elkaar versterken.

4.3 Schaalsprong en gebiedsgerichte aanpak mobiliteit

Bij dit alles is versterking van het mobiliteitssysteem noodzakelijk, ook in samenhang met de ontwikkeling van het landelijk gebied en de topsectoren daarin. West-Brabant is goed aangehaakt op de (inter)nationale mobiliteitsnetwerken. Het West-Brabantse netwerk heeft potentieel - denk aan het spoornetwerk - en kent tegelijk een aantal knelpunten, zoals in de weginfrastructuur.

Bovendien brengen alle (inter)nationale stromen de nodige overlast met zich mee. In combinatie met onze ruimtelijk-economische ambities passen we ons mobiliteitssysteem de komende jaren gebiedsgericht aan zoals we onlangs hebben vastgelegd in de Samenwerkingsagenda Mobiliteit. Daarnaast is het versterken van de digitale bereikbaarheid belangrijk.

Wat spreken we af?

- Waar nodig organiseren we op de betrokkenheid van het Rijk bij gebiedsaanpakken. De prioriteit voor betrokkenheid van het Rijk ligt in deze periode bij de gebieden Breda Internationale Knoop en de Noord-Zuid Corridor.

⁵ B5: BrabantStad is een samenwerkingsverband tussen de vijf grootste gemeenten uit Brabant en de provincie Noord-Brabant.

⁶ M7: Bergen op Zoom, Oosterhout, Oss, Roosendaal, Uden, Meierijstad en Waalwijk.

5. Versnellen, versterken en bestendigen ingezette koers

Provincie en RWB werken naast de hiervoor genoemde topprioriteiten al langer samen op diverse dossiers en thema's. In het kader van deze samenwerkingsagenda schetsen we het totale beeld, van topprioriteiten en acties ten aanzien van de ingezette koers. Het gaat in dit hoofdstuk om de 'lopende' thema's met maatregelen die bijdragen aan de versterking van de (economische) structuur van de regio voor het vestigingsklimaat en de leefbaarheid. Maatregelen die de aantrekkelijkheid van de regio bevorderen voor inwoners, ondernemers en andere 'stakeholders'. Sommige maatregelen hebben versnelling of versterking van de uitvoering nodig. Andere maatregelen vragen om (her)bevestiging van bestaande afspraken. We beschrijven achtereenvolgens de onderwerpen vitaal platteland, mobiliteit, bedrijventerreinen en werklocaties, vrijetijdseconomie, arbeidsmigranten, energietransitie en arbeidsmarkt.

5.1 Vitaal platteland

Via een gebiedsgerichte aanpak organiseren we de ruimtelijk economische ontwikkeling als onderdeel van de stapeling van functies in het landelijk gebied zoals landbouw, natuur, energie-opwek, recreatie en klimaat. Ons vertrekpunt is het organiseren van het randvoorwaardelijke systeem waarbinnen de topsectoren en de landbouw als drager van onze economie en onze landschappen zich goed kunnen doorontwikkelen en waar tegelijk de andere grote opgaven worden meegenomen. Meer functies die samenkomen in hetzelfde landelijk gebied vraagt om keuzes.

Wat spreken we af?

1. We sluiten aan op netwerken/gebieden met vergelijkbare opgaven en waar energie zit. Voor het vitaal platteland werken we vier gebiedscoalities uit namelijk de Zuidelijke Zandgronden (het gebied van de Baronie), Brabantse Wal, Westelijke klei (het gebied van Waterpoort) en Oostelijke klei (het gebied van de gemeenten rondom de Biesbosch).
We leveren zo gebiedsgericht maatwerk en combineren in elke aanpak innovatie in de topsectoren (waaronder in het bijzonder agrofood en biobased) en vrijetijdseconomie met de opgaven op het gebied van energie, water, stikstof, bodem en klimaat. Hierbij sluiten we onder meer aan bij de activiteiten van de drie werkregio's in West-Brabant gericht op de klimaatadaptatieopgave en de onlangs vastgestelde Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050. Panorama West-Brabant gebruiken we hierbij als inspiratiebron.
2. We verbinden dit met de vijfde gebiedscoalitie "de Naad" en met de vijf grote steden in West-Brabant.
3. We hechten belang aan een zorgvuldige en goede belangenafweging in het landelijk gebied. Er komen veel ontwikkelingen op de regio af die gevolgen hebben voor onze ruimte. Door te investeren in de gemeenschappelijke aanpak van het vitaal platteland, inclusief de Voormalige Agrarische Bestemmingen (VAB's) en de kwaliteitsslag met betrekking tot bedrijventerreinen te maken versterken we de weerbaarheid van inwoners, boeren en ondernemers. Hiermee worden tevens ondernemingsrisico's beperkt en spelen we in op de effecten van klimaatverandering.
4. We werken samen aan de geprioriteerde gebiedsgerichte aanpakken van de groen-blauwe-vraagstukken (de manifestpartners: provincie, waterschappen, terrein behorende organisaties en gemeenten) zoals Ulvenhoutse bos, Brabantse Wal, Turfvaart-Bijloop, Aa of Weerij, Biesbosch en de West-Brabantse kreken en leggen daarbij de koppeling met de gebiedscoalities.
5. De provincie organiseert zich via integrale gebiedsteams ook conform deze gebiedsindeling met een duidelijk aanspreekpunt ook conform deze gebiedsindeling. Zo kunnen we maatschappelijke opgaven en vraagstukken nog meer en beter vanuit samenhang en in gezamenlijkheid oppakken. Met behulp van studenten van Tilburg University werken we dit uit en delen we kennis hierover binnen en buiten de regio. Het waterschap sluit aan bij gebieden met een belangrijke ruimtelijk-economische transitie, omdat dat bepaalt waar de dynamiek - en dus de kansen voor nieuwe grondgebruik - de komende jaren zitten.

6. We bepalen wat er nodig is om tot een efficiënt werkende gebiedscoalitie te komen (formuleren gebiedsagenda, governance, betrekken van nog ontbrekende sleutelspelers, leertrajecten in gebiedsgerichte samenwerking). Hierbij benutten we bij voorkeur en indien mogelijk lopende samenwerkingsverbanden zoals Baronie, Brabantse Wal en Waterpoort en de ervaringen uit de pilot Vitaal Buitengebied Zundert RWB en de provincie nemen het voortouw om dit samen met gebiedspartners (incl. de quadruple helix partijen) te bepalen. Waar relevant zoeken we de verbinding met andere partijen zoals de andere provincies en waterschappen of het Rijk via bijvoorbeeld het gebiedsoverleg zuidwestelijke Delta, IBP Vitaal Platteland, het netwerk Klimaatadaptatie Zuid-Nederland of de samenwerking NLDelta en GeoPark ScheldeDelta..

5.2 Mobiliteit

We trekken samen op in het organiseren van de Samenwerkingsagenda Mobiliteit, in het agenderen, prioriteren en in het programmeren. We doen dit nadrukkelijk ook samen met andere overheden en het bedrijfsleven. Wat we nodig hebben is een regionale werkwijze waarin we samenwerken en gebiedsgerichte aanpakken mee organiseren.

Wat spreken we af?

1. We hanteren een gebiedsgericht aanpak in verbinding met de ruimtelijke-economische ontwikkeling van de regio. Het organiseren van passende mobiliteit en bereikbaarheid zijn belangrijke randvoorwaarden voor een succesvolle ruimtelijk-economische ontwikkeling.
2. We werken daarbij gebiedsgericht, met een mix van maatregelen vanuit de pijlers Infrastructurele netwerken, Gedeelde mobiliteit, Logistiek en Smart mobility. Daarbij geldt:
 - a. Gedeelde mobiliteit is de eerste prioriteit als het gaat om de wijze waarop we de mobiliteit van de reizigers in West-Brabant organiseren;
 - b. Slimmer en duurzamer goederenvervoer heeft de prioriteit als het gaat om het organiseren van de mobiliteit van onze grote en belangrijke logistieke sector.
3. We bestendigen hier de afspraken uit de Samenwerkingsagenda Mobiliteit waaraan we de komende 2,5 jaar invulling geven:
 - a. We werken gebiedsgericht aan opgaven en uitvoering door deze te agenderen, prioriteren en programmeren;
 - b. We bundelen, samen met de gemeenten en samen met partners als SmartwayZ.NL, kennis en kunde, energie en middelen om de agenda te realiseren;
 - c. We organiseren samen op benodigde exploitatie en investeringsmiddelen van Rijkspartners, Europa en private partners zoals bijvoorbeeld logistieke partijen;
 - d. We organiseren waar nodig op de betrokkenheid van het Rijk bij gebiedsaanpakken. Denk aan de opgaven voor de gebieden Breda Internationale Knoop en de Noord-Zuid Corridor.

5.3 Bedrijventerreinen en werklocaties

Een aantrekkelijk ondernemings- en vestigingsklimaat vraagt om voldoende en aantrekkelijke ruimte voor de vestiging van nieuwe bedrijven en voor de ontwikkeling van bestaande bedrijven. We werken daarom samen aan een gezonde regionale bedrijventerreinenmarkt, gericht op kwaliteit en regionale meerwaarde.

Wat spreken we af?

1. We stimuleren een sterk economisch vestigingsklimaat in West-Brabant, in het bijzonder voor de speerpuntsectoren agrofood en biobased, logistiek en hightech maintenance. Hiermee draagt West-Brabant bij aan een innovatieve en economisch sterke topregio Brabant.
2. We bevorderen kwalitatief hoogwaardige en toekomstbestendige werklocaties door verduurzaming van bestaande en/of nieuwe bedrijventerreinen, in het bijzonder kansrijke terreinen voor (regionale) energiehub's, met kansen voor energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie.

3. We stimuleren de herstructurering van bedrijventerreinen (inclusief verduurzaming, energietransitie, klimaatadaptatie), zodat zij klaar zijn voor de next economy. Hierbij is extra focus op energiehubs.
4. We versterken economische hotspots voor de speerpuntsectoren (zie ook Toekomstbeeld bedrijventerreinen).
5. We werken samen aan bedrijventerreinenafspraken gericht op kwalitatief hoogwaardige, toekomstbestendige werklocaties en een selectief vestigingsklimaat.
6. We maken strategisch gerichte, adaptieve programmeringsafspraken voor bedrijventerreinen, waarmee we kwalitatief gestuurde ontwikkelruimte voor bedrijventerreinen realiseren. Enerzijds om onze speerpuntsectoren agrofood/biobased, logistiek en hightech maintenance te faciliteren en anderzijds om het lokale mkb, onder voorwaarden, te faciliteren. Onze bedoeling is om een beperkt aantal strategische ontwikkelingen met regionale meerwaarde op te nemen in de programmeringsafspraken, inclusief spelregels. Dat kunnen (regionale) bedrijventerreinen zijn met een fundamentele bijdrage aan de 'basis op orde' en bedrijventerreinen gericht op economische vernieuwing. Voor de andere ontwikkelingen zijn heldere procesafspraken volgens het principe vraaggericht ontwikkelen van toepassing.

5.4 Vrijetijdseconomie

Vrijetijdseconomie en -voorzieningen zijn een belangrijk onderdeel van het vestigingsklimaat in een gebied. Vrijetijdseconomie draagt bij aan de economie, ontspanning en (landschaps)beleving voor inwoners en bezoekers en het versterken van voorzieningen op het platteland in de steden. De regio doet onderzoek naar kansen en noodzaak om vanuit de overheden actief in te zetten op de vrijetijdssector. De provincie werkt aan een nieuw beleidskader voor vrijetijdseconomie, waarbij nadrukkelijker de koppeling gelegd wordt met natuur, de omgeving, cultuur en sport.

Wat spreken we af?

1. We trekken samen op in het versterken van de vrijetijdseconomie, het afronden van het onderzoek en het uitvoeren van het uitvoeren van het nieuwe beleidsplan Vrije Tijd Cultuur en Sport (voor 2021 – 2022) en Levendig Brabant 2030. Belangrijke pijlers en kansrijke ontwikkelingen daarin zijn:
 - Investeren in Van Gogh nationaal Park;
 - Van Gogh Homeland Experience;
 - NL Delta (o.a. Biesbosch, inclusief het Sint Elisabethsvloedjaar in 2021 en Geopark Schelde Delta), ook in de verdere verkenning van het voorstel om de Zuidwestelijke Delta aan te merken als Nationaal Landschapspark (door de commissie Verkenning nationale parken);
 - Vitaliteit van vakantieparken (zoals pilot Oosterhout en pilot Rucphen).
 - Dutch Delta Cruise Port
2. We profileren de regio meer als vrijetijdsregio met BUas als belangrijke kennispartner in de triple helix. Hiervoor werken we samen op het gebied van marketing en promotie (met inzet van Visit Brabant).

5.5 Arbeidsmigranten

Gemeenten, Regio West-Brabant en Provincie Noord-Brabant willen arbeidsmigranten en hun inzet en talenten binden aan onze regio. Zij vinden het belangrijk dat arbeidsmigranten onder fatsoenlijke omstandigheden in West-Brabant kunnen werken, verblijven en gebruik kunnen maken van voorzieningen. Daarvoor creëren zij als West-Brabantse overheden optimale randvoorwaarden, bijvoorbeeld ten aanzien van goede en humane huisvesting, scholing, zelfbeschikking, gezondheid en integratie.

Wat spreken we af?

1. Gemeenten, regio en provincie beschrijven in het *Afsprakenkader Arbeidsmigranten West-Brabant* welke verantwoordelijkheid zij nemen ten aanzien van arbeidsmigratie in regio West-Brabant, welke randvoorwaarden zij stellen en op welke wijze zij samen willen optrekken met hun partners.

2. Gemeenten, regio en provincie voeren het afsprakenkader, en de daarin opgenomen actielijst in afstemming met elkaar en externe partners, uit.
3. We voegen een raming van benodigde inzet en middelen aan het afsprakenkader toe in het afsprakenkader. Van gemeenten, regio en provincie is in de breedte een forse en langdurige inzet nodig. Deze inzet is vooral ambtelijke capaciteit. Voor gemeenten staan daar financiële middelen tegenover uit het gemeentefonds (ingezetenen), toeristenbelasting (niet-ingezetenen) en naheffing bij malafide huisvesters.

5.6 Energietransitie

Het Waterschap Brabantse Delta heeft het voortouw in de organisatie van de Regionale Energie Strategie (RES). Het is een gezamenlijke opdracht om in regionaal verband voor de uiteindelijke realisatie van de RES te zorgen, waarbij haalbaarheid, betaalbaarheid en leveringszekerheid geborgd zijn. Gelet op het voorkomen van netschaarste, betaalbaarheid en de huidige beperkingen in de regelgeving zullen we voor de korte termijn op een creatieve manier gaan samenwerken. Hiertoe heeft de provincie het programma 'Energiek Brabant' gestart.

De RES bevat een "Regionale Structuur Warmte". Deze geeft de hoofdlijnen van de kansrijke infrastructuur en bijbehorende bronnen weer. De gemeenten werken inmiddels aan warmtetransitie-visies, die bouwstenen zullen vormen van een regionale warmtevisie. In de regionale structuur warmte leggen we een natuurlijke verbinding met de RE(K)S Hart van Brabant. De regionale structuur warmte moet uiteindelijk de onderlegger vormen voor de oplossingsrichtingen van het warmtevraagstuk zowel op regionaal als gemeentelijk niveau. Kansen zijn er ook met betrekking tot de kassengebieden. Zo zijn in Steenberg en op het AFC recent samenwerkingsovereenkomsten gesloten met SUEZ, Roosendaal en de netbeheerder over een warmtenet zodat warmte en CO2 vanuit de fabriek van Suez naar de kassen worden gebracht. Dit project Osiris levert grote winsten op voor de energietransitie in de regio.

Wat spreken we af?

1. We ondersteunen en faciliteren de afspraken uit de gezamenlijke aanpak van de Regionale Energie Strategie, via deze agenda, zo veel mogelijk.
2. We willen de RES West-Brabant eind maart 2021 vastgesteld hebben in de openbare besturen.
3. We sturen met Energiek Brabant aan op een efficiënt en robuust energiesysteem van de toekomst.
4. We maken een verdieping/uitwerking op de regionale structuur warmte en stellen een regionale warmtevisie op.
5. We werken samen met Hart van Brabant - als onderdeel van deze verdieping - aan de opbouw van een bovenregionaal warmtenet met duurzame warmtebronnen, zoals geothermie en restwarmte uit industrie en afval. Het havengebied in de zone Moerdijk, Geertruidenberg en Waalwijk biedt perspectief om zich als energiehub te ontwikkelen.
6. We organiseren een regionaal warmtenet met twee bronnen van restwarmte, namelijk de Amercentrale en Moerdijk. Door samenhang tussen deze bronnen (en met een aantal kleinere bronnen elders in de regio) kan een groot deel van de regio worden voorzien van warmte. De energiehub voor West (en delen van Midden-) Brabant ligt daarmee dus eigenlijk grotendeels in het gebied langs de Amer en het Hollands Diep.

De regio West-Brabant heeft met Geertruidenberg en Moerdijk veel in huis als Energiehub 21^e eeuw. De ambitie is dat Geertruidenberg een plek krijgt in het Panorama Energie hoofdinfrastructuur en een optie blijft bij eventuele nieuwe 'aanlandingen van wind aan zee'. Bij Geertruidenberg komen verschillende vormen van energie/energiedragers bij elkaar en die kunnen via koper/buis met elkaar uitgewisseld en/of opgeslagen worden. Inzetten op extra investeringsmiddelen heeft pas zin als Geertruidenberg ook daadwerkelijk als energiehub in het Programma Energiehoofdstructuur van het Rijk is opgenomen.

Op regionaal niveau kunnen ook energiehubs worden ontwikkeld, gericht op bijv. logistiek (tanken van duurzame brandstoffen op basis van lokaal opgewekte energie, enz.). Regiopartners (RWE, provincie en gemeente Geertruidenberg) hebben eerste stappen gezet met de herinrichting van het Amer-terrein door het ontwerpen van een aantal toekomstscenario's.

Wat spreken we af?

1. We gaan door met de verdere verkenning van Geertruidenberg-Moerdijk als energiehub.
2. We verkennen de samenwerking tussen partijen voor verdere multifunctionele ontwikkeling van het Amerterrein.

5.7 Klimaatadaptatie

Bij de te maken afwegingen rondom de gebiedsgerichte aanpak nemen we klimaatopgave als een van de uitgangspunten mee.

Wat spreken we af?

- We benutten de netwerken van de drie werkregio's in West-Brabant, waar gemeenten, waterschap en provincie in aansluiting op risicodialogen invulling geven aan de klimaatadaptatieopgave. Voor zowel stedelijke transformatie opgaven als opgaven in het landelijk gebied/vitaal platteland.

5.8 Arbeidsmarkt

RWB en provincie werken al jaren samen – en ook met andere partijen – aan het actieprogramma arbeidsmarkt 2020-2023 'Talent voor de kenniseconomie van morgen'. Brabant richt zich hiermee op aantrekken, ontwikkelen, behouden en inzetten van talent en opgaven op het gebied van digitalisering en laaggeletterdheid op de arbeidsmarkt.

Door de coronapandemie is de noodzaak mensen te ondersteunen vergroot. Naast krapte op de arbeidsmarkt voor specifieke beroepen is er ook noodzaak mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te ondersteunen.

Wat spreken we af?

1. We (her)bevestigen gezamenlijk de uitvoering voor het provinciaal actieprogramma arbeidsmarkt 2020-2023 "Talent voor de kenniseconomie van morgen".
2. We blijven met veel energie werken aan het uitvoeringsprogramma "West-Brabant werkt met Talent". Met de provincie zal naast het stimuleren van talent ontwikkeling ook samengewerkt worden rondom het behouden en benutten van talent. Ook op andere gebieden zoals digitalisering en vanuit het coronafonds wordt een bijdrage geleverd aan het arbeidsmarktbeleid.
3. We werken als regio en provincie intensief samen via PACT Brabant en blijven werken aan implementatie en verdere uitbouw van BrabantLeert.